

ΠΛΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ: ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Αυτός ο οδηγός έχει σχεδιαστεί στο πλαίσιο του έργου [FERMI](#) (Fake nEws Risk Mltigator) [Project 101073980], ένα έργο Horizon Europe που μελετά και επιχειρεί να αντιμετωπίσει τις βαθύτερες αιτίες, τη διάδοση και τις συνέπειες της παραπληροφόρησης. Ο οδηγός εμπνευσμένος και προέρχεται κυρίως από τις γνώσεις που μοιράστηκαν κατά τη διάρκεια του διαδικτυακού σεμιναρίου FERMI «Μια βουτιά στο κοινωνικό τοπίο της παραπληροφόρησης - Εξισορρόπηση μεταξύ της επιβολής του νόμου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων για την αύξηση της ψηφιακής εμπιστοσύνης» που πραγματοποιήθηκε στις 23/02/2024.

Στόχος είναι να εξοπλίσει τον/την αναγνώστη/τρια με κάποιες βασικές γνώσεις και πόρους για να περιηγηθεί στα θολά νερά της παραπληροφόρησης. Αυτός ο οδηγός θα πρέπει ιδανικά να διαβαστεί πριν ή μετά την προβολή της καταγραφής του διαδικτυακού σεμιναρίου (που βρίσκεται στην [ιστοσελίδα](#) του έργου FERMI), προσφέροντας έτσι ένα ολοκληρωμένο πακέτο που παρέχει εις βάθος γνώση, ενισχύει την κατανόηση και ενθαρρύνει την κριτική ενασχόληση με το θέμα της παραπληροφόρησης.

PARTNERS

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Η παραπληροφόρηση είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, καθώς η πολυπλοκότητά της δεν έγκειται μόνο στις προκλήσεις για τον ορισμό της αλλά και στον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται και επηρεάζει τους κοινωνικούς ιστούς κάθε κοινωνίας. Παρόλο που η παραπληροφόρηση δεν είναι νέο φαινόμενο, η ψηφιακή τεχνολογία – που εμφανίστηκε πρόσφατα και εμπλέκεται στην ψηφιακή παραπληροφόρηση –, συνέβαλε στην αύξηση του αντικτύπου της. Από τις τεχνικές προπαγάνδας έως την ενίσχυση των ψευδών αφηγήσεων σε πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης βάσει αλγορίθμων, οι στρατηγικές και η εμβέλεια της παραπληροφόρησης έχουν εξελιχθεί σημαντικά. Στην ψηφιακή κοινωνία που ζούμε, ο περίπλοκος ιστός της παραπληροφόρησης, περαιτέρω το τοπίο της πληροφορίας. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην πρόθεση πίσω από τη διάδοση πληροφοριών, καθώς αυτός μπορεί να είναι ο παράγοντας διαφοροποίησης. Υπάρχουν λεπτές διακρίσεις μεταξύ των εννοιών «disinformation, misinformation και mal-information», εστιάζοντας στην πρόθεση πίσω από τη διάδοση. Στα ελληνικά, αναφέρονται όλοι οι όροι ως «παραπληροφόρηση». Το «misinformation», σε αντίθεση με το «disinformation», σημαίνει ότι η πληροφορία διαδίδεται χωρίς κακόβουλη πρόθεση, που συχνά προέρχεται από παρεξήγηση ή κακή επικοινωνία. Το «mal-information», από την άλλη πλευρά, περιλαμβάνει τη διάδοση αληθών πληροφοριών με σκοπό να βλάψει. Η κατανόηση αυτών των διακρίσεων και των αντίστοιχων προκλήσεων στον ορισμό και τον εντοπισμό της παραπληροφόρησης είναι το κλειδί για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για τον μετριασμό των επιπτώσεων και την καθοδήγηση της προσπάθειας ατόμων, οργανισμών και κυβερνήσεων για τη διαφύλαξη της ακεραιότητας των πληροφοριών.

Το ΝΟΜΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Ο ορισμός της παραπληροφόρησης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πέραν αυτής επιβαρύνεται με προκλήσεις. Παρά τα πολλά έγγραφα πολιτικής και τις προσπάθειες δημιουργίας κοινής κατανόησης, δεν υπάρχει καθολική συμφωνία για το τι συνιστά παραπληροφόρηση. Σε ένα από αυτά τα βασικά έγγραφα πολιτικής, μπορούμε να βρούμε έναν ευρέως χρησιμοποιούμενο ορισμό της παραπληροφόρησης που χρησιμοποιείται στο περιβάλλον χάραξης πολιτικής. Σύμφωνα με αυτόν, «Πληροφόρηση νοείται ως επαληθεύσιμα ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες που δημιουργούνται, παρουσιάζονται και διαδίδονται για οικονομικό όφελος ή για σκόπιμη εξαπάτηση του κοινού και μπορεί να προκαλέσουν δημόσια βλάβη».¹ Αυτή η έλλειψη συναίνεσης όχι μόνο περιπλέκει τις νομικές και ρυθμιστικές προσπάθειες, αλλά μπορεί επίσης να εμποδίσει τη διεθνή συνεργασία για την καταπολέμηση της εξάπλωσής της. Αναλύοντας εν συντομία αυτόν τον ορισμό της παραπληροφόρησης μπορεί κανείς να δει τις αποχρώσεις της και τις δυσκολίες στον εντοπισμό της, καθώς και στη διάκρισή της από άλλες μορφές ψευδούς ή παραπλανητικού περιεχομένου.

¹ European Commission, *Action Plan against Disinformation* (Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2018), p. 1. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52018JC0036>

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΟΡΙΣΜΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Η παραπληροφόρηση, σε αντίθεση με άλλους τύπους παράνομου ή επιβλαβούς περιεχομένου, είναι πιο πιθανό να συγχέεται με νόμιμο περιεχόμενο, επομένως υπάρχει κίνδυνος παράπλευρων συνεπειών. Επιπλέον, η πρόθεση για απόκτηση οικονομικού κέρδους ή εξαπάτηση του κοινού είναι δύσκολο να αξιολογηθεί και πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ κακόβουλων παραγόντων παραπληροφόρησης και αυτών που μοιράζονται καταλάθος λανθασμένες πληροφορίες. Επιπλέον, στις περισσότερες περιπτώσεις αυτές οι ενέργειες δεν μπορούν να αναχθούν σε μια μόνο πηγή. Οι ενέργειες για την εκτίμηση της πιθανότητας πρόκλησης δημόσιας βλάβης, όπως η αρνητική επίπτωση στις δημοκρατικές διαδικασίες, είναι πραγματικά δύσκολες. Ο εντοπισμός του τι είναι ψευδές (ή παραπλανητικό) απαιτεί προσεκτική αξιολόγηση του πλαισίου και των περιστάσεων (αυτό μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο στο διαδίκτυο).

Επιπλέον, ο προσδιορισμός της ψευδούς ή παραπλανητικής φύσης των πληροφοριών απαιτεί μια σχολαστική αξιολόγηση του πλαισίου και των περιστάσεων, μια διαδικασία που γίνεται ιδιαίτερα δύσκολη στο διαδικτυακό περιβάλλον. Αυτές οι πολυπλοκότητες και η έλλειψη συμφωνίας στον ορισμό του φαινομένου δημιουργεί σημαντικές δυσκολίες στον καθορισμό τυποποιημένων νομικών μέτρων για την καταπολέμηση του. Για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αξιών θα πρέπει να βρίσκεται στον πυρήνα αυτών των προσπαθειών. Το άρθρο 51.1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ορίζει ότι οποιοδήποτε περιορισμοί στα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη πρέπει να είναι νομικά θεσπισμένοι, ουσιαστικοί και αναλογικοί, με σεβασμό στον πυρήνα αυτών των δικαιωμάτων. Αυτοί οι περιορισμοί επιτρέπονται μόνο εάν είναι απαραίτητοι για την επίτευξη στόχων γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζονται από την ΕΕ ή για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ), οι νόμοι που επιβάλλουν περιορισμούς πρέπει να είναι προσβάσιμοι, σαφείς και να χωρίς διακρίσεις, διασφαλίζοντας ότι κάθε περιορισμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι προβλέπεται δικαιολογείται από έννομο δημόσιο συμφέρον, όπως η εθνική ασφάλεια ή η πρόληψη του εγκλήματος.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Η ΕΕ έχει αναγνωρίσει την απειλή που συνιστά η παραπληροφόρηση, οδηγώντας στην ανάπτυξη πολλών στρατηγικών για την αντιμετώπισή της. Αξιοσημείωτες πρωτοβουλίες αποτελούν το «Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης κατά της Παραπληροφόρησης», το οποίο στοχεύει να ενισχύσει την ικανότητα της ΕΕ να εντοπίζει και να εξουδετερώνει την παραπληροφόρηση, να ενθαρρύνει τη συνεργασία και τις κοινές απαντήσεις, καθώς επίσης να κινητοποιεί τον ιδιωτικό τομέα για να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις κατά της παραπληροφόρησης και να βελτιώσει την κοινωνική ανθεκτικότητα. Ο «Κώδικας Πρακτικής για την Παραπληροφόρηση», έχει μια πιο στοχευμένη προσέγγιση, εμπλέκοντας τις εταιρείες τεχνολογίας σε προσπάθειες να μειώσουν τη διάδοση της παραπληροφόρησης. Απευθύνεται συγκεκριμένα σε διαδικτυακές πλατφόρμες και στον κλάδο της διαφήμισης. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως πλαίσιο αυτορρύθμισης, με δεσμεύσεις για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μέσω διαφόρων μέτρων, όπως η αύξηση της διαφάνειας, η προώθηση αξιόπιστου περιεχομένου και η ενδυνάμωση των χρηστών.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η δημιουργία νομοθεσίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, χωρίς ταυτόχρονα να παραβιάζει τις ελευθερίες δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις. Οι νομικές συζητήσεις εντός της ΕΕ συχνά επικεντρώνονται στον προσδιορισμό των ορίων για τα απαραίτητα ρυθμιστικά μέτρα της προστασίας των δημοσίων συμφερόντων χωρίς υπέρβαση στη λογοκρισία ή παραβίαση δικαιωμάτων. Η παραπληροφόρηση μπορεί να θεωρηθεί μορφή έκφρασης, αν και δυνητικά επιβλαβής. Η ανάγκη ρύθμισης της παραπληροφόρησης, διασταυρώνεται με τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τις ανησυχίες για την ιδιωτική ζωή. Ο περιορισμός της παραπληροφόρησης βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ) και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (EUCFR) απαιτεί μια λεπτή ισορροπία, για να αποφευχθεί η παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης. Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες ενέχουν σημαντικούς κινδύνους, συμπεριλαμβανομένης της πιθανότητας για ευρείς ή αόριστους ορισμούς που περιορίζουν αδικαιολόγητα τη νόμιμη έκφραση, οδηγώντας σε ένα αποτέλεσμα όπου τα άτομα αυτολογοκρίνονται από φόβο κυρώσεων. Επιπλέον, οι προσπάθειες των υπηρεσιών επιβολής του νόμου για τον εντοπισμό παραγόντων παραπληροφόρησης για την πρόληψη ή τη διερεύνηση του εγκλήματος μπορεί να επηρεάσουν τα δικαιώματα της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας δεδομένων. Η ΕΕ προστατεύει σθεναρά αυτά τα δικαιώματα βάσει του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (GDPR) και της Οδηγίας επιβολής του νόμου, εγείροντας ανησυχίες σχετικά με τη μαζική παρακολούθηση και τη δυσανάλογη πρόσβαση και διατήρηση δεδομένων. Αυτός ο κίνδυνος παρακολούθησης, ιδιαίτερα όταν περιλαμβάνει ευαίσθητες πληροφορίες όπως πολιτικές απόψεις ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, εντείνει περαιτέρω την επίδραση στην ελευθερία της έκφρασης, υπογραμμίζοντας την περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ της διασφάλισης των δημοσίων συμφερόντων και της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων.

BALANCING ACT: NAVIGATING DISINFORMATION MITIGATION AND FUNDAMENTAL RIGHTS

Ενώ η νομοθεσία της ΕΕ δεν ρυθμίζει άμεσα την παραπληροφόρηση, ο Νόμος για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA) στοχεύει να την μετριάσει μέσω της συνεργασίας μεταξύ διαδικτυακών πλατφορμών, μηχανών αναζήτησης και δημόσιων αρχών. Οι πολύ μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες (VLOP) και οι πολύ μεγάλες μηχανές αναζήτησης (VLOSEs) έχουν εντολή να αξιολογούν τους συστημικούς κινδύνους, ιδίως αυτούς που επηρεάζουν τον πολιτικό λόγο και τη δημόσια ασφάλεια, και να εφαρμόζουν τα απαραίτητα μέτρα μετριασμού του κινδύνου. Αυτό περιλαμβάνει την ιεράρχηση των απαντήσεων σε «αξιόπιστες πηγές», οι οποίες μπορεί να είναι υπηρεσίες επιβολής του νόμου (LEA). Ωστόσο, υπάρχουν προκλήσεις όπως, όπως προαναφέρθηκε, η έλλειψη ενιαίου ορισμού της παραπληροφόρησης στην ΕΕ, αφήνοντας τα VLOP και τα VLOSE με μεγάλη διακριτική ευχέρεια όσον αφορά την υιοθέτηση μέτρων μετριασμού και τη χρήση αυτοματοποιημένων εργαλείων ελέγχου. Αυτό με τη σειρά του εγείρει ανησυχίες σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας μέτρων που ενδέχεται να περιορίσουν αυτά τα δικαιώματα. Η ρύθμιση του ελέγχου περιεχομένου μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων πρέπει να διασφαλίζει τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ενσωματώνοντας τη διαφάνεια. Επιπλέον, αυτό που είναι ουσιαστικό είναι να δημιουργηθεί ένας ανεξάρτητος μηχανισμός εποπτείας για την εξισορρόπηση της συνεργασίας για τον περιορισμό του περιεχομένου και την προστασία από την παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Οι LEA θα πρέπει να προσεγγίζουν την παραπληροφόρηση εντός των ορίων του νόμου, προασπίζοντας ταυτόχρονα τα δικαιώματα και τις δημοκρατικές αξίες. Οποιοδήποτε μέτρο για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης πρέπει να είναι σαφές και να συνδέεται με τους θεμιτούς στόχους που επιθυμεί να εκπληρώσει, διασφαλίζοντας την αναλογικότητα σε σχέση με τη σοβαρότητα της απειλής.

Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, μία από τις κύριες προκλήσεις του φαινομένου της παραπληροφόρησης ξεκινά από την αρχή, δηλαδή η θέσπιση ενός ενιαίου ορισμού της. Αυτή η δυσκολία στον ορισμό της παραπληροφόρησης πηγάζει από τις διάφορες μεθόδους μέσω των οποίων οι πληροφορίες μπορούν να παραμορφωθούν για να παραπληροφορήσουν, πέρα από το ίδιο το περιεχόμενο. Επομένως, απαιτείται μια πιο λεπτή κατανόηση της. Η παραπληροφόρηση έχει μια τρομερή δύναμη που συμβάλλει σε αυτό που είναι όλο και πιο γνωστό ως «διαταραχή της πληροφόρησης». Η διαταραχή της πληροφόρησης περιλαμβάνει μια σειρά από επιπλοκές που σχετίζονται με τον τρόπο δημιουργίας, κοινής χρήσης και λήψης πληροφοριών, ιδιαίτερα στην ψηφιακή εποχή. Χαρακτηρίζεται από τη διάδοση όλων των ειδών παραπληροφόρησης. Η διαταραχή της πληροφόρησης αποτελεί εκτός από τεχνικό, κι ένα κοινωνικό ζήτημα που περιλαμβάνει την εκμετάλλευση συναισθηματικών και ψυχολογικών τρωτών σημείων. Η ουσία της παραπληροφόρησης έγκειται στην πρόθεση αποδυνάμωσης του χώρου πληροφοριών με διάφορα μέσα, που δεν περιορίζονται στη διάδοση ψευδούς περιεχομένου αλλά και μέσω των πραγμάτων που δεν αναφέρονται. Ο αρνητικός αντίκτυπος της παραπληροφόρησης στην κοινωνία δεν είναι απαραίτητα το περιεχόμενο ή το ίδιο το ψέμα, αλλά η ικανότητα να διαδοθεί και να ενσωματωθεί στον δημόσιο λόγο. Η εμβέλεια της παραπληροφόρησης επεκτείνεται στη σφαίρα της δημοσιογραφίας, όπου η χειραγώγηση των μέσων ενημέρωσης μπορούν να διαμορφώσουν αφηγήσεις και, κατά συνέπεια, την κοινή γνώμη. Ο αντίκτυπος της παραπληροφόρησης είναι βαθύς επειδή δεν περιορίζεται στον άμεσο αντίκτυπο της, αλλά περιλαμβάνει τη μακροπρόθεσμη διάβρωση της κοινωνικής εμπιστοσύνης. Εάν οι κοινωνίες εκτίθενται επανειλημμένα σε παραποιημένο περιεχόμενο, υπονομεύεται η ίδια η βάση του ενημερωμένου διαλόγου, γεγονός που μπορεί να έχει επιπτώσεις στη συναίνεση και τις αντιλήψεις του κοινού. Η παραπληροφόρηση μπορεί να αποτελέσει άμεσες απειλή για τη δημοκρατία, για παράδειγμα, χειραγωγώντας τις εκλογικές διαδικασίες, διαδίδοντας αφηγήσεις για δημόσια πρόσωπα και επηρεάζοντας την αντίληψη των πολιτών. Έμμεσα, θα μπορούσε επίσης να οδηγήσει σε ζητήματα δημόσιας ασφάλειας διαδίδοντας πληροφορίες σχετικά με κρίσεις υγείας ή υποκινώντας βίαιες ενέργειες/συμπεριφορές.

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΜΜΕ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Η ψηφιακή εποχή έχει επηρεάσει σοβαρά τη δημοσιογραφία και τα ΜΜΕ. Παρατηρείται μια στροφή προς τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως βασική πηγή ειδήσεων και αυτό έχει οδηγήσει σε κρίση στα παραδοσιακά μοντέλα των ΜΜΕ, καθώς επίσης και σε αυξημένο ανταγωνισμό για την προσοχή του κοινού, το οποίο έρχεται συχνά σε βάρος της δημοσιογραφικής ακεραιότητας. Σε απάντηση, δημοσιογράφοι και οργανώσεις ΜΜΕ, υιοθετούν νέες στρατηγικές για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ελέγχου στοιχείων και της ερευνητικής δημοσιογραφίας. Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί μια αυξανόμενη τάση αποφυγής ειδήσεων, υποδηλώνοντας την κοινωνική εξάντληση με την τρέχουσα κατάσταση υπερφόρτωσης πληροφοριών. Αυτή η αποφυγή είναι ανησυχητική και θέτει προκλήσεις όχι μόνο για τη δημοσιογραφία αλλά και τη δημοκρατία και την πολιτική συμμετοχή.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ – ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το νομικό και κοινωνικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης είναι ένα εξελισσόμενο τοπίο, καθώς αντικατοπτρίζει τον συνεχή αγώνα για τη διασταύρωση τεχνολογίας, νόμου, θεμελιωδών δικαιωμάτων και δημοκρατικών αξιών στην ψηφιακή εποχή. Το περιβάλλον στο οποίο ευδοκμεί η παραπληροφόρηση είναι περίπλοκο και εκμεταλλεύεται τα τρωτά σημεία των κοινωνιών. Οι στρατηγικές παραπληροφόρησης είναι προσαρμοσμένες για να εντοτίζουν και να μεγεθύνουν τα κοινωνικά τρωτά/κενά, είτε είναι πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά κ.λπ. Απηχώντας και επιδεινώνοντας προϋπάρχουσες προκαταλήψεις και ανισότητες, η παραπληροφόρηση βρίσκει πρόσφορο έδαφος. Τέλος, υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των τρωτών σημείων εντός και εκτός διαδικτύου, επομένως κάθε προσπάθεια καταπολέμησης πρέπει να αφορά και τα δύο πεδία για να είναι αποτελεσματική.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΜΟΝΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Η τεχνολογία πράγματι διευκολύνει τη διάδοση της παραπληροφόρησης, αλλά προσφέρει επίσης εργαλεία για την καταπολέμησή της. Οι αλγόριθμοι τεχνητής νοημοσύνης και μηχανικής μάθησης μπορούν να ανιχνεύουν και να επισημαίνουν διάφορες μορφές παραπληροφόρησης με αυξανόμενη ακρίβεια. Ωστόσο, η εξάρτηση από την τεχνολογία για το φιλτράρισμα του περιεχομένου εγείρει ηθικές ανησυχίες σχετικά με τη λογοκρισία και την πιθανότητα μεροληψίας στην αλγοριθμική λήψη αποφάσεων. Επομένως, οι αποτελεσματικές προσεγγίσεις για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης πρέπει να λειτουργούν στο σημείο τομής της ψηφιακής και της κοινωνικής ανθεκτικότητας. Αυτό υποδηλώνει ότι η ανάγκη για παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και δεξιότητες κριτικής σκέψης, καθώς και οι πρωτοβουλίες ελέγχου δεδομένων είναι πρωταρχικής σημασίας για την οικοδόμηση ενός ενημερωμένου ψηφιακού πολίτη. Η αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας της παραπληροφόρησης απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση. Απαιτεί μια «προσέγγιση ολόκληρης της κοινωνίας», όπου οι συντονισμένες προσπάθειες προέρχονται από διάφορα επίπεδα της κοινωνίας, από τη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα, συμπεριλαμβανομένης της κυβέρνησης, των εταιρειών τεχνολογίας, της κοινωνίας των πολιτών και των μέσων ενημέρωσης. Η έκκληση για μέτρα αναγνώρισης και ευαισθητοποίησης, εννοιολογική σαφήνεια γύρω από την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία και προσαρμοσμένες απαντήσεις σε διάφορες πτυχές της πρόκλησης της παραπληροφόρησης αυξάνεται μόνο. Παράλληλα, αν και τα ρυθμιστικά μέτρα είναι ζωτικής σημασίας, θα πρέπει να υπάρχει μια λεπτή ισορροπία μεταξύ της εφαρμογής αυτών και της διασφάλισης της ελευθερίας της έκφρασης και/ή της αποφυγής υπερβολικού κυβερνητικού ελέγχου στα ΜΜΕ και την πληροφόρηση. Πρέπει να βασιστούμε σε συνεργατικές και διαπλεκόμενες προσπάθειες που θέτουν στο προσκήνιο την εκπαίδευση, την ισχυρή δημοσιογραφία και την παιδεία στα ΜΜΕ, καθώς και ηθικά προσανατολισμένα νομικά πλαίσια, εάν επιθυμούμε να προωθήσουμε ένα ανθεκτικό οικοσύστημα πληροφόρησης στις κοινωνίες μας.

ΧΑΡΑΣΣΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΜΠΡΟΣ

Το δύσκολο τοπίο της παραπληροφόρησης θα συνεχίσει να εξελίσσεται μαζί με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Ως εκ τούτου, η επένδυση στην εκπαίδευση καθώς και στην καινοτομία στους τρόπους εντοπισμού, είναι κρίσιμη στην προσπάθεια μετριασμού των επιπτώσεων της παραπληροφόρησης. Η αντιμετώπιση της είναι μια συνεχής διαδικασία που απαιτεί προσαρμοστικότητα, προβληματισμό, συνεργασία και συνεχή δέσμευση για την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αξιών.

Καθώς αναλογιζόμαστε το συλλογικό ταξίδι μέσω των γνώσεων από το διαδικτυακό σεμινάριο του έργου FERMI και από αυτό το έγγραφο, μπορούμε μόνο να υπογραμμίσουμε τη σημασία των συλλογικών προσπαθειών για τη διατήρηση της ακεραιότητας των πληροφοριών. Είναι σαφές ότι η οικοδόμηση ψηφιακής εμπιστοσύνης και η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια σε διαφορετικά επίπεδα και από όλους τους τομείς της κοινωνίας. Η κατανόηση και η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης δεν περιστρέφεται μόνο γύρω από τα ρυθμιστικά μέτρα, αλλά κυρίως για την προώθηση ενός ενημερωμένου κοινού, ικανού να διακρίνει την «αλήθεια» στην εποχή της υπερφόρτωσης πληροφοριών.

ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Αυτό το έγγραφο έχει αναπτυχθεί από την [Convergence](#) ως εταίρος Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών (SSH) του έργου FERMI και επικεφαλής καθοδήγησης για τις «Δραστηριότητες κατάρτισης για όλους: Αύξηση κατανόησης και ψηφιακής εμπιστοσύνης» και αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού υλικού που συμπληρώνει τις αντίστοιχες δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν σε όλη τη διάρκεια του έργου. Ειδικότερα, αυτό το έγγραφο συντάχθηκε μετά το διαδικτυακό σεμινάριο της «Μια βουτιά στο κοινωνικό τοπίο της παραπληροφόρησης - Εξισορρόπηση μεταξύ της επιβολής του νόμου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων για την αύξηση της ψηφιακής εμπιστοσύνης» που πραγματοποιήθηκε στις 23/02/2024. Στόχος της εκπαιδευτικής δραστηριότητας ήταν να αυξηθεί η κατανόηση της παραπληροφόρησης και η ψηφιακή εμπιστοσύνη. Δύο αξιότιμες προσκεκλημένες ομιλήτριες παρουσίασαν τις διορατικές απόψεις και την έρευνά τους. Η πρώτη προσκεκλημένη ομιλήτρια, Flavia Giglio,² εστίασε στη νομική της έρευνα που διεξήχθη σχετικά με το νομικό πλαίσιο της ΕΕ για την παραπληροφόρηση και τις κύριες προκλήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα κατά την υιοθέτηση και την επιβολή αντίμετρων σε αυτήν. Το θέμα εμπλουτίστηκε περαιτέρω από τη δεύτερη προσκεκλημένη ομιλήτρια, Carme Colomina³, ως ειδικός σε θέματα επικοινωνίας, ασφάλειας και γεωπολιτικής, ξεπερνώντας το πλαίσιο του έργου FERMI, και αναλύοντας το ευρύτερο φάσμα του κοινωνικού τοπίου της παραπληροφόρησης.

Αυτή η τελική έκδοση του εγγράφου έχει επεξεργαστεί από την Convergence με βάση τις πληροφορίες και το υλικό που προέρχεται από το διαδικτυακό σεμινάριο του έργου FERMI «Μια βουτιά στο κοινωνικό τοπίο της παραπληροφόρησης - Εξισορρόπηση μεταξύ της επιβολής του νόμου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων για την αύξηση της ψηφιακής εμπιστοσύνης».

² Flavia Giglio: Legal Researcher in IT law, cybercrime and fundamental rights at the KU Leuven Center for IT & IP Law (CiTiP)

³ Carme Colomina: Senior Research Fellow on European Union, disinformation and global politics at CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs)

ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΔΙΑΒΑΣΜΑ

Αυτή η ενότητα μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός για άτομα που θέλουν να διευρύνουν τις γνώσεις τους για το φαινόμενο της παραπληροφόρησης. Αυτές είναι μερικές μόνο προτάσεις/παραπομπές, που προέρχονται κυρίως από το διαδικτυακό σεμινάριο του έργου και σχετικούς νόμους/πρωτοβουλίες/έγγραφα που συμμορφώνονται και σχετίζονται με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

- Bontcheva, Kalina, et al. *Balancing act: Countering digital disinformation while respecting freedom of expression*. Geneva, Switzerland: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020).
- Charter of Fundamental Rights of the European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>
- Colomina, Carme and Sánchez Margalef, Héctor, *Othering and Belonging in a Europe in crisis: narratives, identities, and the New-Old divide*. Democracy & Belonging Forum, 2022
- Colomina, Carme, et al., *The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world*. Brussels: European Parliament (2021): 1-19.
- Council of Europe, *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*, Available at: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/information-disorder>
- Council of the European Union, Council conclusions on Complementary efforts to enhance resilience and counter hybrid threats, 14972/19, 2019. Available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14972-2019-INIT/en/pdf>
- Council of the European Union, Council conclusions on strengthening resilience and countering hybrid threats, including disinformation in the context of the COVID-19 pandemic, 14064/20, 2020. Available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14064-2020-INIT/en/pdf>
- Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA (Law Enforcement Directive).
- European Commission, Action Plan against Disinformation (Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2018).
- European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Tackling online disinformation: a European Approach, COM/2018/236 final, 2018. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0236>

- European Commission, Directorate-General for Communication, (2019) Action Plan against disinformation : report on progress. Publications Office. Available at: <https://data.europa.eu/doi/10.2775/18729>
- European Commission, Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Action Plan against Disinformation, JOIN(2018) 36 final, 2018. Available at: https://eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf
- European Commission, Tackling online disinformation, 2021. Available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>
- European Convention of Human Rights (ECHR), Available at: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG
- European Union, *Charter of Fundamental Rights of the European Union*, Official Journal of the European Communities, 2000. Available at: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
- European Union, *The Strengthened Code of Practice on Disinformation* (European Union, 2022). Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>
- Flore, M., *Understanding Citizens' Vulnerabilities: From Disinformation to Hostile Narratives*, EUR 30029 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-14307-9, doi:10.2760/276141, JRC118914. Available at: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118914>
- Giglio, Flavia. Moderation of illegal content and social media scraping. Privacy and data protection constraints in the processing of publicly available data by law enforcement authorities. *i-Lex-Rivista di Scienze Giuridiche, Scienze Cognitive e Intelligenza Artificiale* 16.2 (2024): 17-33.
- Kalina Bontcheva and Julie Posetti (eds). *Balancing Act: Countering Digital Disinformation While Respecting Freedom of Expression*. Broadband Commission Research Report on Freedom of Expression and Addressing Disinformation on the Internet 2020. Available at: https://www.broadbandcommission.org/Documents/working-groups/FoE_Disinfo_Report.pdf
- Proposal (COD) 2021/0106 for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206>
- Regulation (EU) 2016/679 of the European parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (GDPR). Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναπτύξει μια σειρά από πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης:

- Η Ανακοίνωση για την «Καταπολέμηση της διαδικτυακής παραπληροφόρησης: μια ευρωπαϊκή προσέγγιση» είναι μια συλλογή εργαλείων για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της παραπληροφόρησης και τη διασφάλιση της προστασίας των αξιών της ΕΕ
- Το σχέδιο δράσης για την παραπληροφόρηση αποσκοπεί στην ενίσχυση της ικανότητας και της συνεργασίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.
- Το σχέδιο δράσης για την Ευρωπαϊκή δημοκρατία αναπτύσσει κατευθυντήριες γραμμές για τις υποχρεώσεις και τη λογοδοσία των διαδικτυακών πλατφορμών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης
- Ο Κώδικας Πρακτικής του 2018 για την παραπληροφόρηση ήταν η πρώτη φορά παγκοσμίως που η βιομηχανία συμφώνησε, σε εθελοντική βάση, σε πρότυπα αυτορρύθμισης για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Αποσκοπούσε στην επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στην [ανακοίνωση της Επιτροπής](#) που παρουσιάστηκε τον Απρίλιο του 2018
- Το πρόγραμμα παρακολούθησης της παραπληροφόρησης για τον COVID-19, που πραγματοποιήθηκε από υπογράφοντες τον Κώδικα Ορθής Πρακτικής, λειτούργησε ως μέτρο διαφάνειας για να διασφαλιστεί η λογοδοσία των διαδικτυακών πλατφορμών για την αντιμετώπιση της
- Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO) είναι ένα ανεξάρτητο παρατηρητήριο που συγκεντρώνει επαληθευτές γεγονότων και ακαδημαϊκούς ερευνητές με εξειδίκευση στον τομέα της διαδικτυακής παραπληροφόρησης, των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, των MME
- Ο [Ενισχυμένος Κώδικας Πρακτικής για την Παραπληροφόρηση](#), που υπογράφηκε στις 16 Ιουνίου 2022, συγκεντρώνει ένα ευρύ φάσμα φορέων για να δεσμευτούν σε ένα σύνολο εθελοντικών δράσεων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης

PARTNERS